

ההגות התורה

יו"ל ע"י חברת הגות תורה - ישכר באהליך דקהל חסידי מנובקה בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תר"כ פ' ויחי תשפ"ד
מסכת זבחים קט. - קיא.

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ועפ"ז פ"י כ"ק דודי ז"ל כוונת התרג"י, שבוה
שהיה לישכר חלק טוב וכ"מ השפעות טובות,
היו עובדים להשי"ת בזה עצמו, וזהו בגין כן
ארכין כתפיה למלעי באורייתא, היינו שבוה
גופיה ארכין כתפיה לעבוד השי"ת.

ואפ"ל בעוד אופן, עפמ"ד בסה"ק נועם
אלימלך עה"פ ישכר חמור גרם לפרש מש"כ
תאוות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת
סלה כי תקדמו ברכות טוב תשית לראשו עטרת
פז (תהלים כא, ג-ד), דהרי השי"ת נותן לאדם כל
תאוות לבו, וגם אינו מונע ממנו לדבר בשפתיו
כל רצונו, ואעפ"כ האדם בוחר בטוב ואינו הולך
אחר התאוות וגם שומר את פיו מלדבר דיבורים
אסורים, אז תקדמו ברכות טוב, לאדם כזה
מגיע שישפיע השי"ת עליו כל הברכות ושכר
גדול, דמי שאין לו בכלל האפשרות הרי אין
הנסיין גדול כ"כ, אבל מי שיש לו כל תאוותיו
ואעפ"כ מתגבר ע"ע לעשות בהם רק רצון
השי"ת, תקדמו ברכות טוב, ובוה פ"י ישכר
חמור גרם, שהחומיות של האדם גורם לו לקבל
שכר גדול ע"י שמתגבר על החומיות ועושה
רצון השי"ת.

ועפ"ז י"ל פ"י ג"כ כוונת התרג"י, שזהו המעלה
והשבח של ישכר שאף שהיה להם כ"מ
השפעות טובות וחלק טוב בארץ ישראל, אעפ"כ,
ארכין כתפיה למלעי באורייתא, והיינו, בגין כן,
שמש"ה נחשב לו זאת למעלותא וע"י שאדם
מתנהג כך זוכה שהשי"ת משפיע לו עשירות
כיון שאין זה מונע אותו מעבודת השי"ת, וזהו
ישכר חמור גרם שהתגבר על החומיות
גרם לו להיות עתיר בנכסין כמ"ש התרגום, כיון
שידע איך להשתמש בו לעבודת השם, זה נוגע
לכאור"א שבכל מה שיש לו ובאיזה מצב שנמצא,
ידע איך לנצל כל דבר לעבודת השי"ת כמ"ש
בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו), שבכל דבר ובכל
עשה יהיה בזה תכלית לעבודת השם. השי"ת
יעזור שנזכה לייחד כל מעשנו וחפצנו להשי"ת
כאור"א במה שנוגע לו מתוך נחת וכל טוב.
ליל שב"ק פרשת ויחי ט"ז טבת תשס"ג

ביעקב ואפיצם בישראל (מט, ה - ו), ששמעון ולוי
היו מתנהגים תמיד באופן של כעס על עצמם
שמחסרים בעבודת השם וזהו ארור אפם כי עז,
אין עז אלא תורה, שהיו בחרון אף על שמיעטו
בלימוד התורה, ועברתם כי קשתה, ועל שהיה
נדמה להם כי נכשלו בעבירה, ואמר להם יעקב
שאין זו התכלית להיות תמיד במרירות שאיש
ישראל צריך ג"כ להתחזק ולהיות בשמחה
ועי"ז יוכל לעבוד השי"ת בשלימות, וע"כ
אומר אהלקם ביעקב ואפיצם בישראל, שיהיו
מתכללים עצמן בתוך כלל ישראל להיות ביחד
עם בני ישראל ועי"ז יוכלו לעבוד השי"ת בתורה
ותפילה בשמחה בשלימות.

ועפ"ז אפ"ל ג"כ כוונת הפסוק כאן, האלקים
אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק,
אברהם הוא מדת החסד ויצחק הוא מדת הגבורה
להתגבר בתורה ותפלה, ואמר לו יעקב האלקים
הרועה אותי מעודי עד היום הזה, שיתדבק
במדתו שכלול משניהם ביחד, שלעסוק בחסד
לבד אינו תכלית, שבלי תורה א"א לאדם שיהיה
לו קיום בזה העולם, ולעסוק בתורה לבד ג"כ
אינו תכלית שאיש ישראל שזוכה ללמוד תורה
ולתפלה צריך ג"כ להיטיב לזולת און טוהן פאר
יודענ'ס וועגען, ולעסוק בשני מדות האלו ביחד
זהו השלימות של איש ישראל.

ס"ג שב"ק פרשת ויחי ט"ז טבת תשס"ג

ישכר חמור גרם רבץ בין המשפתיים.
וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט
שכמו לסבול ויהי למס עובר (מט, יד - טו).

ובתרגום פ"י, ישכר עתיר בנכסין ואחסנתיה
בין תחומיא. ובתרגום יונתן פ"י, וחמא ניתא
דעלמא דאתי ארום טב וחולקא דארעא דישראל
ארום בסימא היא, בגין כן ארכין כתפיה למלעי
באורייתא והווי לה אחוי מסקי דורונין.

ודקדק כ"ק דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל בשם
כ"ק זקני (מרן מהר"ד ז"ע) ז"ל דמשמע מדברי
התרג"י, שמשום שהיה לו חלק טוב ארכין
כתפיה למלעי באורייתא, והרי התכלית הוא
ללמוד תורה שלא ע"מ לקבל פרס, וא"כ איך
מחשיב זאת למעלותא, ופ"י כ"ק דודי ז"ל בזה
עפמ"ד בסה"ק קדושת לוי עה"פ ואכלתם אכול
ושבוע והללתם את שם ה' א"א (ויאל ב, טו), שיש ב'
אופנים בעבודת השם ע"י אכילה, יש שאוכל
כדי שתהא האכילה הכנה לעבודת השי"ת, אבל
יש שעצם האכילה הוא ג"כ עבודת השי"ת, וזהו
הפ"י ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' א,"
שהאכילה עצמה הוא הילול להשי"ת.

ויברך את יוסף ויאמר האלקים אשר התהלכו
אבותי לפניו אברהם ויצחק האלקים הרעה
אתי מעודי עד היום הזה (מח, טו).

ובתרגום פ"י, ה' דאון יתי מדאיתני עד יומא
הדין. ואמר כ"ק דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל הכוונה
בוה עפ"ד כ"ק אא"ז (מרן מהר"י ז"ע) ז"ל דאי'
בוזה"ק (ח"א קצ"ז ע"א) דמכירת יוסף למצרים היה
נס לבנ"י, ופ"י הענין בזה דמצרים הוא ערות
הארץ וע"י שירד יוסף למצרים וטיהר וקידש
את המקום, יכלו בני"י לבא שם ולהחזיק עצמם
במצרים עד הגאולה, עוד אמר כ"ק דודי ז"ל
בהקדם דברי כ"ק זקני (מרן מהר"ד ז"ע) ז"ל
שהאבות הק' זכו לקדושת ביהמ"ק, אברהם
זכה לקדושת ביהמ"ק במקומה כמ"ש בהר ה'
יראה (כב, יד), ויצחק זכה ג"כ לקדושת ביהמ"ק
במקומה, כמ"ש ויצא יצחק לשוח בשדה (כד,
ט), אבל יעקב זכה לקדושת ביהמ"ק שלא
במקומה, כשהלך לחרון והתיישב בדתו ואמר
אפשר שעברתי במקום שהתפללו בו אבותי ולא
התפללתי יהיב דעתיה למיהדר והגיע עד בית
א-ל וקפצה לו הארץ ונעקר הר המוריה ובא
לבית א-ל ושם זכה לקדושת ביהמ"ק, ואמר כ"ק
זקני ז"ל הטעם בזה דבדואי כשיהיה ביהמ"ק
קיים יהיה הכל בתכלית השלימות, אבל יעקב
אע"ה עשה הכנה לבנ"י שגם בזמן הגלות יהיה
אפשר לזכות למעין קדושת ביהמ"ק, כמ"ד בגמ'
(מגילה כט).

וע"פ ואזי להם למקדש מעט (חזקאל
יא, טו) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל,
שבכל מקום שבני ישראל מתכנסין ועוסקין
בתורה אפשר לזכות למעין קדושת ביהמ"ק
ומקדש מעט, וזהו הכל מכה ההכנה של יעקב
אבינו שזכה לקדושת ביהמ"ק שלא במקומה.
והנה אי' דגלות מצרים כולל כל הגלויות
וגאולת מצרים כולל כל הגאולות, וע"כ אמר
יעקב ליוסף שעשה הכנה לבנ"י בארץ מצרים
[שבוה תכלל ההכנה לכל הגלויות] האלקים
אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק,
היינו שזכו לקדושת ביהמ"ק במקומה, האלקים
הרועה אותי מעודי עד היום הזה, היינו שזכו
ג"כ לקדושת יעקב אבינו לזכות למעין קדושת
ביהמ"ק גם בזמן הגלות, וזהו מש"כ התרגום,
דאון יתי, לשון מזוני דמוזני כולל פרנסת
הגוף ופרנסת הנפש, שזכו להשפעת גשמיות
ורוחניות, עד יומא הדין, גם בזמן הגלות, ע"כ.

ואפ"ל בעוד אופן, דראיתי לפרש עה"פ
שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם וגו'
ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אהלקם

שור"ע הרב או"ח סימן קכה - קכו	מסכת זבחים עמוד ליום	סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט
סעיף	דף	יום
ד	קיא:	א
א	קיב.	ב
ב	קיב:	ג
ג	קיג.	ד
ד	קיג:	ה
חזרה	חזרה	ע"ש / ושב"ק

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו (מט, יח). ואין מובן לכאורה, הא יוסף הצדיק שידע שכל העשיות של אביו היה הכל בנבואה יאמר לא כן אבי, עד שיצטרך להשיב 'ידעתי בני ידעתי'. ונראה, דיוסף ידע שיעקב עשה את כל זה בנבואה, אלא שרצונו היה לתקן ולהפך את זה בתפילה. כמו שהיה קודם (לעיל פס' ח) ששאל אביו 'מי אלה' - שאין ראוי לברכה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה - וביקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש ויאמר קחם נא אלי ואברכם (רש"י שם), ואיתא במדרש שאסנת היתה עומדת, ואמר 'אשר נתן לו אלקים בזה', והתפלל - עשה למען הצדקת הזאת ונחה רוח הקודש על יעקב. וכך כאן היה רצונו של יוסף בתפילה שמגשה יהא ראוי להתברך בימין. ויאמר לו יעקב ידעתי בני ידעתי, ואין מובן לכאורה 'ידעתי' השני. אלא שכך הפירוש, 'ידעתי בני- שזה הבכור. ידעתי - עוד דבר חוץ מזה, ומה הוא - ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. ובתפילה יכול אדם לעשות מי שאינו ראוי לראוי, אבל לא ליקח הגדולה מאחד וליתן לאחר, שהגדולה הוא ראוי לאחיו הקטן, ומה שהקב"ה הבטיח לאחד אינו חוזה, אלא שיכול להיות ש"ע" מעשי האדם יבוא בהמשך הזמן, אבל אינו חוזה. ולכך אמר לו 'ידעתי בני ידעתי', ואין אפשר להפוך את זה.

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז, פחו כמים אל תותר (מט, ג-ד). וצריך להבין, הא כתיב (פס' כח) איש אשר כבדו בך אתם, משמע שבירך כולם, ובמה בירך את ראובן. והוא מובן בפשיטות, כי כאשר אומרים לאיש ישראל מוסר והוא מקבל המוסר ממילא נמשך עי"ז ברכה.

וידוע כי איש ישראל צריך לעשות כל מעשיו במתינות וביישוב הדעת, ולכך אפילו כאשר לפעמים יצרו תקפו עליו, מ"מ אם עושה מעשיו במתינות ממילא אינו עושה העבירה בחושך גדול כ"כ, וממילא אינו נענש כ"כ על העבירה. וגם כשעושה מצוה צריך יישוב הדעת שידע לשם מי הוא עושה, וממילא כשעושה בכוונה הוא נחשב יותר בעיני השם ית'. זה שאמר יעקב פחו כמים - זה המהירות שהוא כמים, זה אל תותר - שלא יאשר אצלו מזה כלום.

והנה כאשר נכשל חלילה איש ישראל באיזה דבר רע צריך להגדיל הדבר בעיניו ולא יהא קטן בעיניו, זה כי עלית משכבי אביך, שיהא נחשב בעיניך כאילו עשית דבר גדול כ"כ 'כי עלית', שבאמת לא עשה ראובן בזה חטא כ"כ, שהיה מכוון למצות כיבוד אם (רש"י לעיל לה, כב), וע"י שהאדם מסתכל ומתבונן ומעשיו ועושה תשובה נתעלה ונתקן הכל, וזה אז חללת יצועי בעול, אפילו מה שחללת יצועי - עלה, יתעלה הכל ולא יהא נשאר שום רשום. ובתרגום איתא עלית - סליקתא, דהיינו שנסתלק ונתכפר הכל, וכך איתא בתרגום יונתן נתכפר לך חטאה.

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד (מט, ד-ה). כי הנה עיקר הלימוד הוא לשמה, והוא שלא יכוון רק לעשות רצונו ויתברך ולא ירגיש הנאת עצמו כלל, ועד"ז אמרו חכמינו ז"ל (ר"ה כ"ח ע"א) מצות לאו להנות נתנו, ופי' רש"י - כי אם לעול על צואריהם. וכל זה כל עת שהאדם מתחיל ליכנס בעבודת ה' וקשה עליו, אז הוא בבחינת זאת, אבל אח"כ כאשר יפתחו עיני השכל וירגיש המתקנות ונעימות במצות ה' בתורתו ובעבודתו הוא אצלו מנוחה ושעשוע, ויפה שעה אחת בתורה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא (אבות פ"ד משנה י"ז), אם כן הא"ך תהיה עבודתו לה' בשלימות. אבל העצה, שיעסוק בתורה ובעבודה עד שיבטל הגוף ולא ירגיש המתקנות ויכבד עליו, ובוזה תהיה עבודתו שלימה, ויחשוב לו לטובה ולעבודה שלימה גם במה שהרגיש בתחילה המתקנות והנעימות.

ואמר הכתוב, יששכר חמור גרם וגו' - לעבוד עבודת הקודש, זהו בתחילת כניסתו, אבל אח"כ וירא מנוחה כי טוב - נפתחו עיני השכל והבין כי מנוחה הוא זה, והוא הטוב הגמור, ואת הארץ כי נעמה - רומז לארצות החיים, שמרגיש נעימות עליו, מעתה כיצד תהיה עבודתו בשלמות, אבל ויט שכמו לסבול - כאשר כבר נתייגע וקשה לגוף גם כן סבל עבודתו, ועי"ז ויהי - כל מה שעשה גם מתחילה - למס עובד, עבודה שלימה ורצויה.

ב"ק מרן מהר"א זי"ע

וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול (מט, טו). בתרגום יונתן, וחמא נייחא דעלמא דאתי ארום טב וכו' בגין כן ארכין כתפיה למלעי באורייתא. והנה ידוע כי מצות ומעש"ט אי אפשר לעשות רק בעולם הזה, אבל בעלמא דאתי אין לו רק מה שהכין לעצמו בעוה"ז. ואיתא בקדמונים דהיינו דוקא מי שאינו מרביץ תורה ברבים ואינו מעמיד תלמידים, אבל מי שממשיך אהבת ד' ויראת ד' בבניו ותלמידיו יכול הרב גם בעולם העליון לילך ממדרגה למדרגה על ידי מצוות ומעש"ט שבניו ותלמידיו עושים בעוה"ז.

ומצינו בגמרא (ברכות י"ז ע"א) כי חד תנא בירך את חבריו וא"ל עולמך תראה בחיך, והיינו שבירכו שגם בעולם הזה ירגיש חיות רוחני, וכל זה על ידי תורה"ק. והיינו דאמר, וירא מנוחה כי טוב, ופי' ביונתן דקאי על נייחא דעלמא דאתי, וכנ"ל דראה דגם בעלמא דאתי יכול להיות לו נייחא טבא על ידי מצות ומעש"ט מבניו ותלמידיו שעושים בעוה"ז, ואת הארץ כי נעמה, והיינו שגם בארציות העולם הזה יכולין להרגיש נעימת וטעם גן עדן מעלמא דאתי, וכל זה על ידי ויט שכמו לסבול, וכדפי' ביונתן בגין כן ארכין כתפיה למלעי באורייתא, כי על ידי תורה"ק יכולין לילך בעלמא דאתי ממדרגה למדרגה, וכמו כן בעולם הזה יכולין להרגיש חיות ומתיקות רוחני וטעם גן עדן.

עשולחן עליונים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

ויקראו ימי ישראל למות וגו'. פירש"י כל מי שנאמר בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו, יש לפרש למה הזכירו כאן הכתוב בשם ישראל ולא בשם יעקב, והנה אברהם ויעקב שניהם נשתנו שמותם כשהיו בני צ"ט שנה אברהם נקרא אברהם בן צ"ט וכן יעקב היה בבית אל כשהיה בן צ"ט ונקרא אז בשם ישראל מפי הקב"ה, שהרי כשנשא את לאה ורחל היה בן פ"ד שנה ושוב עבד ז' שנים ואח"כ שש שנים משנולד יוסף וב' שנים היה בדרך עד שבא לבית אל וברכו ה' וקראו ישראל הרי צ"ט שנה. נמצא שיעקב הגיע לימי אברהם זה צ"ט שנה זה צ"ט שנה, אך אברהם חי לאחר מכן עוד ע"ה שנה, ושמו נקרא אברהם במשך ע"ה שנים אולם לא כן יעקב ששמו נקרא ישראל רק מ"ח שנים, נמצא ש"יעקב" הגיע לימי אבותיו אך "ישראל" לא הגיע לימי אבותיו ולכן כתיב ויקראו ימי "ישראל" למות - וכל מי שנאמר בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו.

דרשות חת"ס

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם. ופירש רש"י ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, ויש לשאול אם היה רצונו יתברך שלא לגלות להם הקץ הו"ל להודיענו מן השמים לבל לגלות הקץ, אמנם יובן הדבר על פי מאמר חז"ל מאי דכי אני ד' בעתה אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, והנה איזה קץ יכול יעקב אע"ה לגלות להם, אם הקץ של אחישנה הלא זה תלוי בזכו, וע"כ היה צ"ל הקץ של בעתה, והוא לא זכו ואם כן ח"ו היה מגנה את ישראל ומשום זה נסתלקה ממנו שכינה.

אילנא דחיי

ויברכם ביום ההוא לאמור ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה. הנה ידוע מאמר חז"ל (מגילה יג) השי"ת מקדים רפואה למכה וכונתו בהצרה רק בשביל הישועה שישלח אחר כך, והוא כל המחלה לשון פעולה כלומר הפעולה והכוונת החולי אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אצלך כוונת כי אני ה' רופאך, רק בשביל הרפואה והישועה שאח"כ, זהו בצרת איש ישראל ח"ו החסידים קודם כי כוונתו בהצרה על החסידים שמקודם רק ע"י החולי האדם נעשה כלי לקבל השפע כדרך בני אדם כשרוצין לעשות מכלי קטן כלי גדול צריכה שבירה, כן השי"ת ברוך הוא רוצה להשפיע להאדם, גלל כן שלח לו צרה או חולי ח"ו שזהו שבירת הכלי קטן שאח"כ יהי יותר גדול, לפי"ז יבואר הפסוק הנ"ל כי יש בכאן דקדוק למה כתב זאת וישם את אפרים לפני מנשה, הלא אנו רואין בברכה ששם אפרים לפני מנשה, אלא שגם זה היה מהברכה שבירך את ישראל, שבישראל הישועה והרפואה הוא מקודם והוא עיקר הכוונה בצרת ישראל על הרפואה ועל הישועה שבא אח"כ כדי שיהיה כלי יותר גדול, והנה השם של מנשה רומז על הצרה, ככתוב ויקרא שמו מנשה כי נשני אלקים, והשם של אפרים רומז על הישועה כמ"ש כי הפריני אלוקים וכו', והוא וישם את אפרים הוא הישועה לפני מנשה שמרמו על הצרה, שבישראל עם קדוש הישועה והרפואה הוא קודם והוא העיקר.

קדושת לוי

ידעתי בני ידעתי וכו' ואולם אחיו הקטן כו' ורעו יהיה מלא הגוים וכו' וישם את אפרים לפני מנשה. ענין הויכוח של יעקב ויוסף מי קודם לברכה דידוע המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, זהו (משלי יב, כד) דאגה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה, קודם דאגה בלב איש ישחנה להסיח הדאגה מלבו ולעסוק בתורה ורק אחר כך ודבר טוב ישמחנה היינו סופה לקיימה מעושר וכל טוב. וכן עשה יוסף כתרגום אונקלוס (להלן מט, כד) דקיים אורייתא בסתרא, היינו בבית פוטיפר ובבית הסהר בעמל ועוני, וסופו שקיימה מעושר ויפוזו זרועי ידיו בזהב ובפז, זהו שרמו יוסף ויקרא את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי וכו' ואת שם השני אפרים כי הפריני אלקים וכו', פי' הבכור והקודם כי נשני את כל עמלי, היינו לשכוח ולהסיר העמל והדאגה מלבו ולעסוק בתורה בחינת קיום התורה מעוני, ואת השני, היינו אחר כך אפרים - כי הפריני אלקים וכו' היינו סופו לקיימה מעושר והרחבה. אמנם יעקב אבינו כשבא לברך את בניו הביט בדורות של גליות בעקבותא דמישיחא וראה שאין בהם כח הזה, זהו שאמר ידעתי בני ידעתי ופירש רש"י שהוא הבכור, היינו שהבכור והראשית היא מנשה - כי נשני את כל עמלי ולעסוק בתורה מתוך עמל ועוני, ואולם אחיו הקטן וגו' חרעו יהיה מלא הגוים, היינו הדורות של גליות קטני הדעת שאין בהם כח הזה, על כן ויברכם וישם את אפרים לפני מנשה, אפרים קודם היינו מתוך הרחבה כי הפריני אלקים בארץ עניי.

דברי ישראל

המשך בעמוד ז'

פאזערות רבותנו

מרבוה"ק מבעלזא על הרף

והלא שירי הדרם שירי מצוה הם (ק"א ע"א) עניני וסגולת שירי מצוה

מסוגל ליראת שמים

מרגלא בפומייהו דרבוה"ק זי"ע שלאכול משיירי מצוה הוא סגולה ליראת שמים. דבר זה נשמע מפ"ק בעיקר אודות אכילת העירוב תבשילין, וסיפר הגה"צ רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל אבד"ק נוה אחיעזה, שבימי בחרותו הסתופף בצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע במונקאטש, ובאחרון של פסח שחל להיות בשבת הלך להשתתף בעריכת השוה"ט של סעודה שלישית, בדרכו שוחח עם אחד מדידי אודות ענין לקיחת שיריים ואכילתם, אשר הם מסוגלים ליראת שמים. כשהגיע אל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, העמידוהו מאחורי כסאו של מרן, ומיד פנה אליו מרן ונתן לו מעט מה'עירוב תבשילין', ואמר לו: "שירי מצוה איז א סגולה אויף יראת שמים, דא האסטו עירוב תבשילין". וכפל עוד הפעם: "שירי מצוה איז א סגולה אויף יראת שמים"

(מדור לדור עמוד רמ"ט).

פעם אף הורה כ"ק מרן מהר"א זי"ע למסור את העירוב תבשילין לבחורי הישיבה מהאי טעמא, כמו כן אירע פעם (הג הספח בשנת תשי"א, כאשר חל יו"ט שביעי של פסח להיות בעש"ק, ועשו עירובי תבשילין) שכ"ק מרן זי"ע הורה לחלק מן הבשר של עירוב תבשילין לאורחים שבאו מחו"ל, באמרו: "ס'איז פון עירוב תבשילין, ס'איז א סגולה צו יראת שמים" (ביתו נאווה קודש שם).

כיוצא בזה התבטא כ"ק מרן זי"ע אודות האכילה משיירי הקערה שזהו סגולה ליראת שמים (מפי המשב"ק הרה"ח ר' משה טובי גרינצוויג ז"ל), כ"ק מרן זי"ע אף נהג בעצמו לאכול בסעודת היום של יו"ט פסח משיירי הקערה, עירבבו את החרוסת והחזרת מהקערה, וכ"ק מרן זי"ע אכלם יחד עם הבשר במקום 'צימעס', לאחר מכן אף חילק מהזרוע והביצה למשמשים, באמרו שזהו סגולה ליראת שמים (ראה בספר 'ביתו נאווה קודש' חודש ניסן, עמוד תקמ"א, בשם כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, ובספר 'בקודש פנימה' ח"ב עמוד ש"ט).

מעכבין את הפורענות

בלוח 'תמידים' כסדרם' ציין למה שכתוב בקונטרס המנהגים - קודינבו (אות מ): מהמים שלנו שנשארו בדלי היה שותה מעט, ואומר לחיים, ובשתייתו אומר שירי מצוה מעכבין את הפורעניות וכו', והיה מחלק לכל האנשים מעט מעט, עכ"ל. ואכן כן היה המנהג אצל רבותינו הק', שלאחר אפיית המצות בערב פסח, שתו משיירי מים שלנו.

תיאור מיוחד מכך נכתב ע"י מרת הענאלע פרלוב ע"ה, בת כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, שרשמה בזכרונותיה: "ראס וואסער איז בעטראכט גיווארן פאר הייליג, ערב פסח פארנאכט או די מצות זענען שוין פארטיג געווען, און ס'איז געבליבן פון וואסער, (וועלכס איז אב געטראכט געווארען ס'זאל בלייבן), פלעג זיך די גאנצע משפחה איינזאמלען ביים טאטען, און ער אליין פלעג אונז אלעמען

שהיו ב'הויף', ובתוכם ירושות עתיקות יקרות ערך וחפצי קודש עתיקי יומין, ועל פי פקודת כ"ק מרן זי"ע ארוז אותם בארגונים. ואכן, חלק גדול מהכתבים יחד עם רובא דרובא מהחפצים היקרים הצליחו להעביר עמהם לסקאהל, אבל לדאבון לב את שאר הדברים וכלי כסף יקרים לא הצליחו לקחת עמהם, ונאלצו להשאירם בבעלזא, המשמשים נעלו אותם בארונות הבית, כשאת חלקם הטמינו במקומות מחבוא לבל יגעו בהם ידי זדים. אולם כ"ק מרן זי"ע לא התייאש מכך, ובשבות שלאחר שמחת תורה שלח את הבחור המשב"ק החסיד ר' יודא (מלעבער) דובעצק'ער זי"ל שיחזור לבעלזא ויביאם אליו לסקאהל, כדי שלא ליתן למשחית להשחיתם ולהעביר זכרם.

באותו זמן התגורר בסקאהל איש אמיד, הרה"ח ר' בעריש פישלער זי"ל מתושבי בעלזא, שמסחרו היה בשמן ובנפט, הוא פנה להרוסים ואמר להם שבדרך מנוסתו השאיר הרבה חביות של נפט בבעלזא - מחיר הנפט נסק באותם ימים עד למעלה ראש, מאחר שכל הצבאות צרכו כמויות ענק של נפט לצרכי מכוונות המלחמה, ומחמת כן אף נגרם מחסור בנפט בכל העולם - הרוסים השתוקקו להשיג כמה שיותר חביות נפט, העמידו לו רכב על מנת שיוכל להביא את חביות הנפט מבעלזא לסקאהל. את הרכב הזה העמיד כעת לצורך הבאת החפצים מבעלזא לסקאהל. אל המשמש ר' יודל הצטרפו גם שאר הבחורים המשמשים, ר' יואל סקאהל'ער, ר' ישראל מענדל פשעווארסק'ער, ור' לייבל לערעך זי"ל מראווא, הם יצאו לדרכם מתוך מסירות נפש עזה, באמונה ובביטחון שזכותו של כ"ק מרן זי"ע תעמוד להם להגן עליהם מכל נזק ופגע רע, ושלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן, הם השליכו נפשם מנגד, ובעיצומה של מלחמה איומה כאשר מחוץ תשכל חרב ומחזרים אימה, עמדו וארזו את החבילות שנשארו בבעלזא.

לאחר מכן עוד פנו לעבר ביתו של המשמש החסיד ר' נחמן הירש זי"ל הי"ד, לבקשתו להביא לו מספר דברים נחוצים עבורו, אולם החייל שהביא אותם ברכבם כבר מיהר לדרכו, ואמר להם שהוא מוכרח לחזור כבר ואין הוא ממתין עליהם עוד רגע אחד. ר' יודל דובעצק'ער ור' לייבל לערעך מיד עלו על הרכב, ואילו ר' יואל סקאהל'ער ור' ישראל מענדל פשעווארסק'ער התמהמהו עוד מעט, והחייל אכן לא המתין להם והשאירם בבעלזא.

כשחזרו לסקאהל בשלום נכנס ר' יודל לכ"ק מרן זי"ע שהביע את שמחתו הגדולה שיש לו בהם, בתוך דבריו שאל אותו כ"ק מרן זי"ע אם הביא לו איזה פרי מה'ניו סוכה', השיב ר' יודא שלא עלה כך על דעתו כלל, אמר לו כ"ק מרן זי"ע בהתמרמרות: "זאלסט מיר ווען כאטש ברענגען איין עפעלע פון די סוכה".

והנה למרות שאין אנו מתיימרים להשיג את עומק מחשבות קדשו, מכל מקום נראה לומר בטעמא דמילתא לרצונו העז של כ"ק מרן זי"ע לקבל פרי מגוי סוכה, כי ידוע שכ"ק מרן זי"ע התייחס לפירות אלו בתור שירי מצוה, והנה אמרו חז"ל (סוכה לח) שירי מצוה מעכבין את הפורענות, ולפי זה מסתברא שבימים טרופים אלו בהם באה פורענות על ישראל, ביקש כ"ק מרן זי"ע לשאת באמתתו משיירי מצוה על מנת לעכב את הפורענות ולהרחיק כל פגעים ומרעין בישין.

געבן צוטריןקען, יעדן זיבען שלינג. מיר דאכט זיך כ'פיל נאך איצט אויף די ליפן יענעם זיסען וואנדערליכען טעם פונם הייליגן וואסער (המים) שלנו היו נחשבים למים שיש בהם קדושה, ערב פסח לפנות ערב לאחר שנאפו המצות מצוה, ושאר מהמים שלנו (אגב, השיגו במיוחד שאכן ישאר מהמים), היו כל בני המשפחה מתאספים אצל אבא, והוא בעצמו נתן לנו לכל אחד לשותות, לכל אחד שבע לגימות, נדמה לי שאני עדיין מרגישה על שפתותי את הטעם הנדיר של המים המקודשים).

כיוצא בזה מצאנו גם לענין שירי מצה מהאפיקומן, וכך כותב הגה"צ מבילגורייא זצ"ל, שכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע הטמין חתיכת אפיקומן בתוך כיס המלבושים (ראה קפ החיים ס' תעו סק"ו): נהגו בני עליה דמשיירין מאכילת מצה זו של אפיקומן, ומניחין בבתי די של בגדי צרורות בשמלותם אל חיקם, לשמירה לחיוב מצוה, וכמו כן הטמין בתוך הבית חתיכה, לשמירה. וכן נהג כ"ק מרן מהר"א זי"ע, להשאיר בתוך המצה טאש פרוסה מהאפיקומן (ביתו נאווה קודש עמ' תצ) **וכן הצניע בביתו חתיכת מצה מהאפיקומן לסגולה (בקודש פנימה ח"ב עמ' שמה, בענין זה יציין מה שמוכר בספר דברי הגאונים - חוקת הפסח שימן תעו, אלף תתצו - שמעתי בשם הרב הצדיק זצ"ל ר' נתן דוד משידלאוויז שהעיד לפני הרב הצדיק זצ"ל ר' שלום בעלז'ה, שראה שבא להרב הצדיק זצ"ל ר' בער ראדישיצ'יר חולה שווינדיצ'ט רח"ל, שחסר לו כמעט הרבה מהריאה, וצויה להשמש שיתן לו חתיכת אפיקומן שלו, ויטוהנו היטב ויתן למים, והחולה ישנה המים אז יהיה בריא, וכן הוה).**

סיפר הרה"ח ר' אברהם ישי דירנפעלד זי"ל (ביתו נאווה קודש, תשרי חלק ב, עמוד תתתב), שפעם כאשר חילק כ"ק מרן זי"ע פירות מגוי סוכה לבני חז"ל, תפוח או אתרוג, ניגש גם הוא לקבל פרי מכ"ק מרן זי"ע, וביקש מהגבאי הרה"ח ר' שלו' פויגל זי"ל שיאמר לכ"ק מרן זי"ע, שהוא מבקש לקבל משניהם, גם תפוח וגם אתרוג. שאל כ"ק מרן זי"ע: מדוע? נענה ר' שלו' שאכן מגיע לו כי הוא עסקן גדול לטובת הישיבה הק', וכן למען התלמוד תורה, ושאר ענינים שבקדושה, אז נעתר כ"ק מרן זי"ע לבקשתו ומסר לו משניהם, בהפטירו אליו שמהתפוח אפשר להכין צימעס לקראת שבת קודש, ואת האתרוג אפשר להצניע לשמירה. וכן מובא בכתבי הגה"צ מבילגורייא זצ"ל שבבעלזא מטמינים מפירות הניו סוכה לשמירה מעליא.

מעשה נפלא אודות כך מובא בספר 'ההצלה' (חלק א, פרק ב) בשם הרה"ח ר' לייבל טייטלבוים זי"ל (זכרון טל, עמוד קט), בשם המשב"ק הרה"ח ר' יהודא מעלבער זי"ל מדובעצק. וכן הוא בספר 'טובו אהליך' (עמוד קצ) בשם הרה"ח ראש הישיבה ר' שלום בראנדער זצ"ל. אשר בעת פרוץ מלחמת העולם השנייה, טרם הבריחה מבעלזא דאגו אודות גורל הספרים וכתבי הקודש

קט: המקריב קדשים ואימורים בחוץ חייב.

רמזו על התערבות מחשבות לא טובות בחינת הרע ועל העבירה בפועל

ואליהם תאמר איש איש וגו'. הפסוק הזה מיותר כולו, כי כבר נאמר למעלה. וחז"ל דרשוהו למעלה אברים בחוץ בלא שחיטה עיין שם.

ולפי דרכינו, שהתורה רמזה במי שעוסק בקדשים בחוץ, דהיינו מחשבה שלא לשם שמים, שהוא מחשבת הגיאות והפניות עטרה להתגדל בה, ואז מכח הרע הזה שיש לו כח לשוטט בעולם מפני התערבותו במצוות ה', ימצא לפעמים שישתתף עם עושי הרעה לסייע להם לעבור עבירות בפועל ממש, ואז דם יחשב לאיש ההוא, פירוש מה שגרם זה המתעסק בקדשים בכח רעתו, להיותו זה העובר בפועל מתחייב בנפשו על עוונותיו, זה הים יחשב לאיש ההוא הגורם כל זה בכח הרע שעירב עם הקדושה עיין שם.

ולזה אחר שאמר 'ולא יזבחו עוד את זבחיםם לשעירים', כנזכר למעלה שהזבח בחוץ ח"ו נאחזין שם בחינת הקליפות ח"ו, המכונים על שם שעיר החטאת, אמר כאן, כי לא יחשבו אלו העוברים בפועל, שהמה פטורים מכל וכל, כיון שדמם על ראש הגורם להם ובראשו נגעו ואין להם בזה, לא כן כי 'ואליהם תאמר', פירוש אל אלו העוברים בפועל תאמר 'כי איש איש וגו' אשר יעלה עולה או זבח' וגו', כי יעלה עולה בחוץ על פני השדה, ששם הרגיעה שידה ולילית וכל כת דילהון, ושם יעלה הזבח ח"ו לבחינת השעירים, והוא רמז על בחינת עבירה בפועל אשר יזבחו לשדים לא אלוה.

ולזה אמר כאן לשון יעלה, שהוא עיקר העבודה, לא כשחיטה בחוץ הנאמר למעלה שאין זה עיקר העבודה, והוא הרמז על התערבות מחשבות לא טובות בחינת הרע, אבל כאן אמר שיעלה בחוץ במקום השעירים, והוא רמז אל העבירה בפועל, לא יחשבו שהם יהיו פטורין על עברם פי ה', כיון שחטאתם טובב הולך על ראש שממנו יצמו הרע, כי ונכרת האיש ההוא מעמיו, שהוא מתחייב בנפשו בפועל ממש כשם שעבר עבירה בפועל, כי למה הלך הזוריר אצל עורב וכו', מפני מה נדבק הרע דוקא בו משאר אנשי ישראל הכשרים, אם לא מפני שהוא מינו ובו נשרש שורש פורה ראש ולענה בלבבו מאז, ועל כן גם הרע הזה היה מסייע לו לעבור העבירה, ועל כן שניהם מתחייבין. רק זה מתחייב כרת בפועל כשם שעבר בפועל, ועל זה טובב עוון דמו של זה שנכרת מן העולם בעזר הרע שמאנתו, ותמים דעות ברוך הוא ידע במה ליפרע ממנו, בכדי לנקותו ולטהרו מכל חטא ועוון להביאו לחיי עולם הבא.

באר מים חיים (פר' אהר')

קט: ניסוך המים דאורייתא.

לעורר עלינו חסדים מגולים

נראה לי הטעם למה ציוה הקדוש ברוך הוא לנסך המים בחג, לפי שהימים האלה הם ימי רצון, שכבר נתכפרו עונותיהם של

ומתאים להנ"ל, כי הרי בחג נידונים על המים היינו על פרנסה, וזו מידת רבקה לבקש חסד ופרנסה בשביל ישראל ולעורר עליהם חסדים, ולכן מנסכים מים להזכיר זכותם ולעורר את כח חסדה והמלצתה.

טעם לכך שניסוך המים והיין נרמזו ביום השישי

והגאון ר' מאיר שפירא ז"ל מלובלין אמר, רמז על ניסוך המים בחג נאמר ביום השישי, כדרשין בגמרא 'ונסכיה' רמז לשני נסכים מים ויין, דניסוך יין נגד ניסוך עושה, להקריב התענוגים על גבי מזבח, וניסוך מים נגד ניסוך עוני, לעבוד ה' גם במים במשורה ובלחץ, וכיון דיום השישי הוא נגד יוסף הצדיק אושפיזא שלו, והוא גורם לנו הדרך לעמוד בשני נסיונות, לכן נרמזו אז שני הנסכים מים ויין.

פרדס יוסף (פר' אמור)

רמז לקרב אלו שנשארו דוממים וקיריים בדמיון המים

הנה השמחה שעושים בניסוך המים, מבואר בספרים באשר אז הוא זמן קירוב רחוקים. כי המים התחתונים היו בוכין, אנן בעיין למהוי קדם מלכא, והובטחו לקרב במזרח במלח וניסוך המים בחג. וקירוב רחוקים הוא רק על ידי שמחה, כי שמחה היא כוללת הפכים, כמו שנראה בחוש כשהאדם בשמחה יכול לסבול שונאו, וגם זה עצמו גורם שמחה, כמשל אב ובנו שהיו רחוקים זה מזה ונתקרבו. וכן הוא בנפש האדם, שהיתה רחוקה מאת פני קונה על ידי עוונות וחטאים, וביום הכפורים כשנמחלו העוונות זה מביא שמחה. אך צריך למודעי, למה עושים השמחה רק בניסוך המים ולא במלח למזבח.

ונראה, דהנה המלח הוא מים שנתפעלו על ידי כח השמש, כמו שכתב הרמב"ן (ויקרא ב יג) בפסוק 'ולא תשבית מלח', והנה המים התחתונים רחוקים מאוד מהשמש, עלכן אחר שנתפעלו מכח השמש, שוב אינם כל כך תחתונים כמו מים פשוטים, על כן אין כל כך שמחה בהתקרבתם, כי לא היו כל כך מרוחקים, שכבר נתקרבו במקצת על ידי כח השמש.

וכן הוא בנפש האדם, שבשמחת בית השואבה הוא זמן קירוב אפילו לאנשים שלא נתפעלו מהתלהבות ראש השנה ויום הכפורים, ונשארו דוממים פשוטים קיריים כדמיון המים, עתה יש זמן לפנייהם לעודדם שיתחזקו ויתאמצו לעשות תשובה ויתקרבו בחסד ה'.

שם משמואל (סוכות)

קט: וניסוך המים, הלכה למשה מסיני.

אין ספק דגם כל ההלכה למשה מסיני נרמזים בתורה

על דבר תמיהתו אשר עמד, למה בא ניסוך המים ברמז, ולמה לא כתיב בהדיא, ואי משום דמסיק הש"ס שהוא הלכה למשה מסיני, אם כן גם רמז לא צריך, כמו דלא צריך קרא.

הנה ידוע מאמרם ז"ל פרק קמא דתענית 'ליכא מידי דלא רמיזה באורייתא', ואם כן אין ספק דגם כל ההלכה למשה מסיני נרמזים בתורה, אלא שקצתם גילו לנו חכמינו ז"ל איך רמזה תורה עליהם, ואת שאינם גלויים לנו לטעם ידוע מסוד ה' ליריאיו, וכיסו והעלימו חכמינו ז"ל מלגלות מקומם איה אפוא נרמזים, ולמה לא נכתבו בפירוש בתורה כל ההלכה למשה מסיני.

שו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' קצח)

ישראל ביום הכיפורים, ונתגלו החסדים הגדולים המכונים בשם מים. ורימזה לנו תורתנו הקדושה שעל ידי ניסוך המים על גבי המזבח, יתעורר עלינו המקור מבאר מים חיים העליון, להיות נובע לנו תמיד רחמים גדולים וחסדים מגולים.

שפתי צדיקים (פר' פנחס)

לבטל כל אהבות רעות הבאים מיסוד המים

על כן היה ניסוך המים לפני ה', ידוע הוא כי מיסוד המים באים כל האהבות והתענוגים לאדם, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג (שערי קדושה ח"א ש"ס), ומים מורה על אהבה, הנה מנסכים את המים לפני השם יתברך, להורות שמבטלים כל אהבות רעות וכל עסקי תענוגי עולם הזה נגד אהבתו יתברך שמו.

בני יששכר (מאמרי חרש תשרי מאמר י אות ל)

הרמז בתורה לבריאת השיתין לניסוך המים

בגמרא (סוכה מט.) 'בראשית' אל תקרי 'בראשית' אלא 'ברא שית', שיתין מששת ימי בראשית נבראו. הנה ניסוך היין כל ימות השנה מבואר בתורה שבכתב (במדבר טו ה), וניסוך המים בחג הוא מתורה שבעל פה, והוא ברמז מועט בכתוב כדרך כל תורה שבעל פה.

הנה ניסוך היין מורה על הגבורות, זה לא נמסר בסוד, וניסוך המים בחג על החסדים, נמסר בעל פה ביני וביני בני ישראל, כי גבר עלינו חסדו כו', והנה בעבור זה, כמו שניסוך המים ברמז בתורה ונמסר בעל פה, כמו כן בריאת השיתין אשר בהם מנסכים וממתיקים הגבורות בחסדים, הנה נמסר בסוד ונרמזין בתורה 'בראשית', ונמסר בעל פה 'ברא שית', והוא גם כן ביני וביני בני ישראל.

אגרא דכלה (פר' בראשית)

ניסוך המים זכר לרבקה שנתנה מים לאליעזר

בענין ניסוך המים. כתב לי הרב החסיד חכם וטופר רבי אלכסנדר זושא פרידמאן נ"י מווארשא. באחד מהערותיו לספרי פרדס יוסף בפרשת חיי שרה, על מה שהבאתי שם, שאותו היום שבא אליעזר לבאר היה יום ראשון דסוכות, ואפשר דמפני זה תיקנו ניסוך המים ביום זה, כדי להזכיר חסדה של רבקה שנתנה מים לשתות לאליעזר וגמליו, ועל ידי זה נגמר הזיווג עם יצחק ויצא עם ישראל.

ואולי מפני זה נזכר בתורה הרמז על ניסוך המים ביום שני מפסוק 'נסכיהם', דיום שני הוא יומו של יצחק כפי סדר אושפיזין, ולכן צריכים אז יותר לחסדה של רבקה, להחליש כח הדין של יצחק, כדאיתא בזוהר תולדות (קלג) דיצחק הוי דינא קשיא, ורבקה היא רפיא, ואולי היא אין העולם יכול להתקיים.

והרבי רבי מאיר מפרעמישלאן ז"ל אמר על הפסוק (בראשית כד טה) 'ותקח הצעף ותתכס', שרבקה ראתה מידת הדין והגבורה של פחד יצחק, וכיסתה על הדינים הללו באותיות של 'צעף', ראשי תיבות עמך ישראל צריכים פרנסה, שטרדת הפרנסה הינן המלצה על כל המקטריגים והדינים.

בשפת צדיקים

עובדין קדישין מהילולא דצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי זי"ע
בעל התניא ושו"ע הרב / כ"ד טבת תקע"ג

נולד ביום ח"י אלול שנת תק"ה, לאביו רבי ברוך ז"ל, מגזע המהר"ל מפראג, וחוסר מדוד בן ישן, משחר טל ילדותו היה נודע כעילוי עצום וגאון נורא, אשר היה מרבה ללמוד בהתמדה עצומה, ויחד עם זאת היה מרבה לחשוב בגדלות הבורא ותכלית הנבראים, בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית מרת סטארנא, בת הנגיד ר' יהודה ליב סגל מוויטעבסק ז"ל, והיה סמוך של שלחן חותנו, שם הוסיף שקידה על שקידתו, וטהרה על טהרתו, כאשר היה בן עשרים שנים כבר למד את כל התורה כולה, עד שלא היה לו מה ללמוד עוד, אזי לא הונח דעתו כי הרי ידע כי ארוכה מארץ מידה, על כן ביקש לקחת רבי לעצמו, או נסע לראשונה אל הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ונעשה מגדולי תלמידיו, על פי פקודת רבו חיבר והוציא לאור את ספרו שו"ע הרב, כאשר אמר לו: "אין נבון וחכם כמוך לירד לעומקה של הלכה, לעשות מלאכה זו מלאכת הקודש" (הקדמת בניו לשו"ע הרב), וראו כל עמי הארץ וגדולי הדור כי תורת ה' נקרא עליו, לאחר הסתלקות המגיד התקשר אל תלמידו הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע, ולאחר שעלה לארה"ק בשנת תקל"ח, נתמנה על ידו להיות מנהיג החסידים ברייסיין, והקים את חצרו בעיר ליאזנא, גם אז היה מקושר ושלה הזכרות אל הרה"ק בעל 'מאור עינים' זי"ע, לאחר שהמתנגדים העלילו עליו עלילות, והלשינו לפני השלטונות בפעטערבורג כי הוא חותר כנגדם, נלקח לבית הסוהר שם ישב במאסר, וביום י"ט כסלו שנת תקנ"ט השתחרר לחופשי, וקבע יום זה ליום חג ושמחה, לאחר מכן קבע את מושבו בעיר ליאדי, ומשם יצא דבר ה' ברמה, תורה ויראת שמים, קדושה וטהרה, והפצת המעיינות חוצה בקרב כל ישראל. נסתלק ביום כ"ד טבת שנת תקע"ג.

בנגלה ובנסתר

בעת מלחמת העולם השנייה, כאשר היה כ"ק מרן זי"ע נע ונד בגולה אחר גולה, הגיע לקראת חג השבועות לעיירה נייפעסט שעל יד עיר הבירה פעסט, שם שהה במהלך חג השבועות, בין יחידי הסגולה שזכו להימנות על המנין של כ"ק מרן זי"ע, היה החסיד ר' שמואל לילינפעלד ז"ל, שאף העלה על הכתב סדר הדברים, ובתוך הדברים הוא מעתיק כמה שיחות קודש שסיפר כ"ק מרן זי"ע במהלך הסעודה, וזה לשונו:

"והיה שם בנו של הרב דשם, שמו היה שניאור זלמן כהתניא, אמר כי הרבי ר' בער אמר להתניא שיעשה חיבור שלחן ערוך הרב, ועשה ד' סימנים הראשונים והראה אותו לרבי ר' בער, ואמר לו שהוא גבוה מאד, וביקש אותו שיעשה השלחן ערוך עם לבוש, ושמש לו וכן עשה, והתחיל חיבורו עוד הפעם, וגם ד' סימנים הראשונים עשה מחדש, ועל כן הם כפולים בחיבורו".

פעם נוספת נשמע סיפור זה מפ"ק של מרן מהר"א זי"ע, היה זה מיד לאחד עלייתו לארץ הקודש, כאשר נודע הדבר לכ"ק האדמו"ר רבי יוסף יצחק מליבאוויטש זצ"ל, שיגר 'טעלעגראם' לשניים מרבני קהילתו בארץ הקודש - הגאונים רבי שאול דובער זיסלין ורבי מנחם מענדל קופערשטוק, ובו ביקש מהם ללכת להקביל את פני קדשו של כ"ק מרן זי"ע בשליחותו. ואכן ביום ראשון פרשת משפטים, י"ט שבט שנת תש"ד, עלו לבית האכסניא משלחת חשובה של רבני חב"ד, עליה נמנו הגאונים רבי שאול דובער זיסלין; רבי מנחם מענדל קופערשטוק; רבי שלמה יהודא לייב אליעזרוב; רבי יצחק אביגדור אורנשטיין; רבי עזריאל זעליג סלונים; אחיו רבי

יהודה לייב סלונים; והמשיפע רבי ניסן הורביץ זכר כולם לברכה. כ"ק מרן זי"ע קיבלם בחביבות יתירה, וכאשר שמע שיש ביניהם נכדי הרה"ק בעל התניא זי"ע, נעמד כ"ק מרן זי"ע מלא קומתו. חברי המשלחת אף העניקו לו את סידור הרב בעל התניא, על פי הוראת רבם האדמו"ר הרי"צ מליבאוויטש זצ"ל.

לאחר מכן השיב הגאון רבי שלמה יהודא ליב אליעזרוב זצ"ל, במכתב לרבו האדמו"ר הרי"צ מליבאוויטש זצ"ל, בו הוא מתאר את ביקורם של רבני ליבאוויטש אצל כ"ק מרן זי"ע, בתוך הדברים סיפר להם כ"ק מרן זי"ע את הסיפור הנ"ל, וזה לשון המכתב: "הוא מסר לנו לבסוף גם מסורת נאה, אשר קיבלה מפי אביו כ"ק אדמו"ר ר' ישכר דוב נבג"מ זי"ע מבעלזא, בשעה שכ"ק רבנו הגדול מרן אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע א"א סיים את חיבורם של ארבעת הסימנים הראשונים של השולחן ערוך, הביאם אל כ"ק רבנו המגיד נבג"מ זי"ע א"א, ואמר לו כ"ק רבנו המגיד נבג"מ זי"ע א"א: עס איז זייער גוט, אבער די וועלט דארף האבען א לבוש, ומאז ערך כ"ק רבנו הגדול מרן אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע א"א את השולחן ערוך רק בתורת הנגלה".

יצויין, כי דבר זה היה לחידוש גדול באוני חסידי חב"ד, כי עד אז הי' מקובל אצלם שהרה"ק בעל התניא זי"ע רצה לעשות מהדורא בתרא משו"ע, ונאבדו שאר הסימנים, או שמחמת איזה סיבה לא הספיק רק לחזור על ד' סימנים הראשונים (וראה בספר הצאצאים מה שכתב שם במבוא (עמוד 19) ז"ל: זכורני סיפור מעניין בקשר לד' הסימנים שבשו"ע ששמעתי בילדותי, כשכ"ק אדמו"ר הרה"צ מהר"א מבלז זצ"ל הגיע לארצנו הקדושה בברחו מאירופה בשנות השואה, הורה

הנשיא הששי לבית חב"ד לבקרו בשמו. בראש משלחת זו עמד שאר בשרי הגאון החסיד רבי שלמה יהודא ליב אליעזרוב זצ"ל גאב"ד חברון, אגב שיחה נתגלגלו הדברים על ה"מהדורא בתרא", שאל כ"ק אדמו"ר מבלז זי"ע אם ידוע להם מדוע חזר הרב פעמיים על ד' סימנים הראשונים, וענוהו פשוט, רבנו רצה לחזור על חיבור "מהדורא בתרא" של השו"ע, והיתר אבד או שלא הספיק, אמר להם אדמו"ר מבעלזא זי"ע א"א כי מקובל מאבותיו הקדושים שארבעה סימנים אלו מכוונים נגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה ונגד ד' עולמות, עכ"ל - מה שכותב שכ"ק מרן זי"ע השיב שארבעת הסימנים הללו הם נגד ד' אותיות של הוי"ה וכו' - נראה שהוא אינו מדוייק).

בגשמיות וברוחניות

בספר 'פאר משה' מביא הרה"ג ר' נתן אורטנער ז"ל, ששמע מאת הרה"צ ר' יצחק דוד זצ"ל, בשם הגה"צ מבילגורייא זצ"ל, שבעת שמחת נישואי כ"ק מרן מהר"א זי"ע, בכה החתן עד מאד, אמר לו המחזותן הרה"ק רבי שמואל מסקאהל זצ"ל, שצריך להיות בשמחה, כי יום זה הוא שמחת לבו. נענה על כך כ"ק מרן מהר"א זי"ע: "הוא בוכה כשם שנאמר אצל יעקב (בראשית כ"א) ויבך.

וביאר מרן מהר"א זי"ע את דבריו ואמר כך: הנה לכאורה צריך להבין מדוע בכה יעקב, הלא היה בידו ממון ונכסים, ואדרבה אף ניצל ממיטה על ידי זה. אלא יובן על פי מעשה שהיה בעת שהשתדך הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע עם הרה"ק בעל התניא זי"ע, אי בירך בעל התניא את מחותנו בברכת הצלחה בגשמיות ורוחניות, אולם הרה"ק מבארדיטשוב השיב על כך שצריך רוחניות תחילה. אמר לו בעל התניא, הלא גם אצל יעקב אבינו כתיב (שם כ"א) ונתן לי לחם לאכול וכו', ורק לאחר מכן (שם כ"א) והיה ה' לי לאלקים. הרי בגשמיות קודם. השיב הרה"ק מבארדיטשוב, הגשמיות של יעקב היה באופן אחר משלנו ואין לנו השגה בזה. נענה בעל התניא, אם כן גם הרוחניות שלו היתה אחרת, ועם כל זה הקדים גשמיות לרוחניות, אם כן הוא הדין אצלנו, יש לנו להקדים גשמיות לרוחניות, התחיל הרה"ק מבארדיטשוב לבכות על כך שהגשמיות והרוחניות שלנו רחוקים משל יעקב אבינו ע"ה. ועל זה בכה יעקב בעצמו גם כן, כי לא ידע אם הגשמיות שלו מגיעה לזו של יצחק אביו. הפטיר כ"ק מרן מהר"א זי"ע ואמר: על בחינה זו בוכה בני החתן עתה גם כן".

עיניים צופיות

כידוע נהגו רבוה"ק זי"ע לראות את הדגים חיים קודם אכילתם, אודות מקור מנהג זה סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן מהר"א זי"ע, שמקור המנהג הוא מאת הרה"ק מלובלין זי"ע, ומעשה שהי' כך היה, בעת שהי' הרה"ק מלובלין זי"ע אצל הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, נכנס בערב שבת לבית התבשיל ואמר שרוצה להכין מאכל לש"ק בשבילו, ולקח הרה"ק מלובלין חתיכת דג ומלח אותה, והניח אותה בתוך הקדירה. בשעת מעשה היו שם כמה מתלמידי המגיד זי"ע, והיו מחייכים ביניהם על שעירב החתיכה שלו בקדירה גדולה של דגים, בחשבם איך יגיע אליו דוקא חתיכה זו שהכין לעצמו. בין התלמידים שהיו נוכחים שם, הי' גם הרה"ק בעל המשך בעמוד ז' ה

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

מצוה לקיים דברי המת

פלוגת התנאים

בפרשתינו (ג' י"ב): ויעשו בניו לו כן כאשר צום. כתבו הראשונים מכאן שמצוה לקיים דברי המת. והנה בסוג' הגמ' במס' גיטין (יד, ט"ו) נחלקו תנאים האם יש מצוה לקיים דברי המת [בנדון] האומר הולך מנה לפלוני, ולא מצא את המקבל, וכשחזר מת המשלח, ולדעת רבי מאיר מצוה לקיים דברי המת, ולחפש המקבל וליתן לו, וחכמים אומרים יחלוקו, יורשי השולח והמקבל, עי"ש בסוגיא], ואמרו במסקנת הסוג': וקיי"ל מצוה לקיים דברי המת. ובשו"ת בנין ציון (ח"ב סי' כ"ד) ציין לעוד שלוש מקומות בש"ס שמשמע כן להלכה: המשליש מעות לבתו (כתובות ט"ט), האומר תנו שקל לבני (שם), פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח (גיטין מ).

ומכאן הקשו התוס' בגיטין (י"ג ד"ה דא) על המבואר בסוג' בבבא בתרא המתני: האומר תנו מנה לאיש פלוני ומת, יתנו לאחר מיתה. ומדובר שהכסף צבור [מונח], ורב זביר העמיד את המשנה בבבא בתרא ובקנין מעמד שלושתם, ורב פפא בשכיב מרע. ותמוה, מדוע לא העמידו את המשנה בבבא, והסיבה שצריך לתת את המנה לאחר מיתה משום מצוה לקיים דברי המת, ומשמע לכא' שלא סבירא לן כן להלכה.

ובגמ' דבבא בתרא (קמ"ט) מבואר על איסור גיורא שהפקיד כסף אצל רבא, ודנו בגמרא כיצד יוכל בנו של איסור, רב מרי בר רחל, לזכות בכסף לאחר פטירת אביו, שהרי נכסי הגר דינם כהפקדו. והקשו התוס' (ד"ה דקא): יש תימה למה לא קיים את דבריו [של איסור גיורא, שצויה כן לפני מותו] והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת.

ועוד הקשו התוס': הא דקיימא לן דדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין דמו, תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה, דהיינו רבי מאיר.

יישוב סתירת הסוגיות

כדי לתרץ את סתירת הסוגיות, וליישב את הקו' במה שונה דין מצוה לקיים דברי המת, שנאמר באדם בריא, מדין צוואת שכיב מרע, מבואר בדברי רבותינו הראשונים כמה חילוקים אימתי נאמר דין מצוה לקיים דברי המת.

התוס' בגיטין (שם) וב"ב (שם) הביאו בשם רבנו תם: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש מתחלה לכהן ביד שלישי, ובמתני' [גיטין] משמע שלא הושלש לכהן מתחילה מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני. וכן משמע גבי איסור גיורא לפי שלא הופקדו מתחלה לתיתם לרב מרי, וכן דעת הרא"ש והר"ן בגיטין המובאים בבית יוסף (ח"מ סי' רנ"ב).

וכתב בשדי חמד ע"ז (מערכת מ, ככל ר"ט) ד"א: דכאשר הושלש ואפילו לא הושלש מתחילה לשם כך, מהני ההשלשה ומצוה לקיים דברי המת.

המת אלא היכא דאתפסיה ביד שלישי, דהתם לא הוזכר שצויה ליורשין אלא אמר תנו סתם ואיירי שאמר זה לאחרים שגם בזה יש שסובר דמצוה לקדה"מ דהוא לשאר תירוצי התוס' אבל בצויה ליורשיו לא הוזכר שם ולכן אולי סובר הש"ע דמהני כהריטב"א.

ואמנם בשו"ת בנין ציון כתב כי לאור התיורצים הנ"ל, יש משמעות האם היורשים מוחזקים או לא: ואף שהיכי שמוחזקים היורשים פסקו הטור ושו"ע כשיטת רבנו תם, מ"מ כשהירושה מוחזקת ביד האפוטרופסים, אפילו היו היורשים מערערים מספק, אין מוציאים מידם ומיד הזוכים, שהרי יכולים לומר קים לי כהנך שיטות שחולקים על רבנו תם, וכל שכן שהם רבים. ויוצא מדבריו, שאם אין היורשים מוחזקים, יש לסמוך על השיטות שמצוה לקיים דברי המת גם אם לא הושלש מתחילה לשם כך.

והרמ"א (שם) הוסיף: דבר שלא ניתן במתנה רק שמצוה לקיים דברי המת, אם קדמו היורשים ומכרו, מה שעשו עשו.

בדיני ממונות ובשאר ענינים

בפוסקים ישנו נידון אי מצוה לקיים דברי המת הוא רק בעניני ממונות, או בכל צוואה של המת שייך לומר מצוה לשמוע דברי המת.

דהנה בחו"מ (סי' רנ"ג סעיף ב') איתא ששכיב מרע שאמר אל תספדוני, אין סופדין אותו, ואין לפרש הכוונה דאין צריכים לספוד אותו, דבסמ"ע שם מפרש דמשום מצוה לקיים דברי המת אסור להם להספיד אותו. אבל בפתחי תשובה (ח"מ ריש סי' רנ"ב) הביא משו"ת שבות יעקב אודות אשה אחד אשר פקדה לפני מותה לבניה, שבכל ריב ודו"ד שיהי' ביניהם ילכו לדון לפני פלוני קרובה. וכתב דלא מבעיא להסוברים דבעינן שיושלש לשם כן ל"ש לומר בזה מצוה לקיים דברי המת, אלא אף להסוברים דלא בעינן שישלש לכהן, לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת רק בדברים של ממונות ולא בשאר צוואות ודיבורים.

כיבוד אב

עוד יש לציין על מה שכתבו התוס' בשם רבינו תם דל"א מצוה לקיים דברי המת, רק אם המצוה השליש לאחר בשביל כך, הא לא"ה לא. אמנם כתב הגרעק"א בתשו' (סי' ס"ח) דמי שמצוה לבניו דרך צוואה ליתן ממון הירושה לפלוני, צריכים ליתן מדין אחר, היינו מחמת כיבוד אב, וכל הנידון כאן היינו רק באומר לשון תנו שהוא לשון מתנה, או במצוה ליורשים אחרים שאינו מצוה בכיבוד אב. וגם לבניו ד"ז נוגע, דמצד כיבוד אב לא כייפינן להו דהו"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה, משא"כ מצד מצוה לקיים דברי המת כייפינן להו.

שוב כתב ד"ל דאין כאן משום כיבוד אב, דהא קיי"ל (קידושין ל"ב) דכיבוד אב הוא מנכסים של אב ולא מנכסים של בן, וא"כ א"צ ליתן ממון הירושה, למי שצוה אותם. ונשאר בצ"ע.

האם כופין את היורשין

בגמ' דגיטין (מ) מבואר דכופין את היורשין לקיים דברי המת. והנה ידוע שיטת רש"י בכתובות (צ"א) שאין כופין על מצוות דרבנן. והקשו בתוספות (שם פ"ג ד"ה פריעת) מדברי הגמ' כאן, שמבואר שכופין גם על מצוות דרבנן, שהרי מצוה לקיים דברי המת אינה אלא מדרבנן וכופין עליה.

ברמב"ן בגיטין מבואר דרק כשהמת צויה ליורשים או לשליח שיתנו, אזי אמרינן מצוה לקיים דברי המת, אבל באם אמר הרינו נותן או יטול פלוני וכדו' אין מצוה. שלא צויה לאחרים שיתנו אלא אמר שנותן מעצמו. וכן מתבאר מדברי הריטב"א בשם הרא"ה המובא בבית יוסף (שם) וכתב בשו"ת בנין ציון (ח"ב סי' כ"ד) דהיינו תירוצו של הריב"ם [הר"ר יצחק ב"ר מאיר] המובא בתוספות בגיטין וב"ב דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר תנו מנה זה לפלוני.

וכתבו כמה מהפוסקים, כי לדעת הריטב"א אף אם נאמר שיש מצוה לקיים דברי המת אף בלא הושלש, מכל מקום בצוואה שלא בפני היורשים אין מצוה לקיים דברי המת. אולם מהרמב"ן משמע לכאורה שאין חילוק בזה, וצריך לקיים כשהיה ציווי הגם שלא היה בפני היורשים.

עוד כתבו התוס' בבבא בתרא חילוקים נוספים וכדלהלן: ויש שהם מתרצים בשם רבנו תם, דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שהי' ראוי לינתן מחיים להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת, דהיינו כיון שהוא ציו' ליתן המנה בעודו בחיים א"א לכנותו כמצוה לקיים דברי המת.

ועוד היה מפרש רבנו תם, דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת, משום דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנה, וכל דליתיה בירושה ליתא במתנה, וליכא מצוה לקיים דברי המת. ביאורה, דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דבריו, הואיל ולא פסק כחו מאותו הממון, דמכחו יורשין, אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו.

ועוד היה אומר ר"י: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ולא בשטר. אמנם כתבו התוס' דחזר בו הר"י מהאי חילוקא, דגם בצוואה בשטר שייך מצוה לקיים דברי המת.

להלכה למעשה

הטור והשו"ע סי' רנ"ב (סעי' ב') נקטו כשיטת רבנו תם: מצוה לקיים דברי המת אפילו בריא שצוה ומת, והוא שנותנו עכשיו לשליש לשם כך. וכתב הש"ך (שם סי' ק"ד) ע"ז: והוא שנותנו או שצויה ליורשיו ליתן, ריטב"א.

וכתב בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סי' מ"א): אף שרבו הראשונים שסברי שלא מהני [מצוה לקיים דברי המת כאשר לא הושלש לשם כך], הא עכ"פ הסמ"ע והש"ך (בסק"ד וסק"ו) וכן הרמ"א בתשובה (סי' מ"ח) הביאו רעק"א בתשובה (סי' ק"ט), סברי כהריטב"א בשם הרא"ה דמהני בקבלו עליהם לקיים [ועי' במש"כ שם ביישוב הסתירה שהקשה הנתיבות מפסק השו"ע בס' רנ"ב בסתמא שמצוה לקיים דברי המת שהוא רק אם הושלש, ואילו בס' ר"נ כתב רק יש אומרים דלא אמרינן מצוה לקיים דברי

בשדי חמד (ח, צ"ב) הביא בשם רבי יצחק ירוחם דיסקין שתיירץ את דעת רש"י, דהנה אמרו חז"ל (ברכות ד) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, והיינו מיתה בידי שמים, ודעת רבי נחוניא בן הקנה, שאף מיתה בידי שמים פוטר מן התשלומין, ומצינו בכתובות (לב) שאביי סובר כמוהו.

מעטה יתורץ היטב, דהסוגיא שם בכתובות עוסקת בדעת אביי, והוא סובר שגם במקום שיש מיתה בידי שמים אומרים קם ליה בדבריה מיניה ואין מענישים בשתי רשעיות, ועל כן כיון שעובר על דברי חכמים מתחייב מיתה, לפיכך אין כופין אותו גם כן משום דדי בעונש אחד, אבל כאן, הסוגיא עוסקת בדעת רבא הסובר דחייב מיתה בידי שמים אין פוטר מן התשלומין, ולכן כופין גם במצוות דרבנן.

ברכות יעקב ציוו מפי הנביא

ומענין לענין שמעתי פרפרת נאה מידידי הגר"ר ישר"מ קעניג שליט"א אב"ד יאקע בארה"ב,

כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריזו.

ומשמע מזה שברכות יעקב אבינו הו' כעין ציוו מפי הנביא ואסור לעבור עלי'. ובוהו יתורץ שפיר קו' התוס' בשבת (ק"ח) אהא דאמר רבי יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי, יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חברי עליה לדוכן אני עולה. והק' בתוס', ח"ל: אילו היו אומרים לי חברי עליה לדוכן - לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן, אם לא משום ברכה לבטלה שלכנהנים אמרה תורה לברך את ישראל.

אמנם לד' הרמב"ן הג"ל שדברי יעקב הם כציוו ואסור לעבור עלי', יש ליישב שפיר קו' התוס', דברכת יעקב לראובן עה"כ יתר שאת (א, מט.) פירש"י: יתר שאת - ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפים. מבוואר מזה דנשיאת כפים ביד יעקב אבינו היתה ליתנה למי שירצה כהטוב בעיניו, ויעקב אבינו נטל הני"כ מראובן ונתנה ללוי, ומכאן שאסור לזר לישא כפוי, ודפח"ח.

מאוצרות רבותינו המשך מעמוד ג'

עמו תפוח עבור הגה"צ מצעהלים זצ"ל, ואז הורה לו להדיא: "מי שלא יכול לאכול את התפוח עם הקליפה, יכול לקלוף, אמנם צריך לשרוף את הקליפה, מפני שיורי מצוה". וכאשר הכינה הרבנית מרקחת מהאתרוגים, צווה מרן לשרוף את הקליפה של האתרוגים.

וסיפר הרה"ח ר' דוד יודא גרינצווייג ז"ל, שהוא זכור כמה שנים, שבעת שחילק כ"ק מרן זי"ע פירות גוי סוכה, צוה מרן להגבאי ר' שלום פויגל ז"ל, שיכריז בקול רם, לשרוף את הקליפות של הפירות, וכן העידו אלו שעוד הסתופפו בבעלזא, שבעת חלוקת התפוחים צווה כ"ק מרן זי"ע שלא להשליך את הגרעינים.

כיוצא בזה היה בעת ש"ק מרן זי"ע היה מחלק תפוחים מנוי סוכה, היה לפעמים מורה בפה קדשו לאכול גם את קליפתו, ושאל קשה לאכלן ראוי לשרוף מפני שיורי מצוה (כיתו נאווה קודש, חודש תשרי, חלק ב, עמוד ב'צה, בשם הגה"ח רבי יעקב יצחק ניימאן, אב"ד פאפא מאנטריאל) ואילו כאשר נתן כ"ק מרן זי"ע אתרוג מנוי סוכה להגה"צ מנאראל זצ"ל, אמר לו להצניע את האתרוג בתוך דבש (שם).

עוד מסופר שם, בשם הרה"ג ר' מאיר רפאל ביער ז"ל, שבשנת תשי"ז הסתופף בצל הקודש בימי הרחמים והרצון, וטרם שובו לארה"ב נתן לו כ"ק מרן זי"ע תפוח מנוי סוכה, וכן שיגר

כבוד וקדושת שיירי מצוה

סיפר המשב"ק הרה"ח ר' משה טובי גרינצווייג ז"ל (איש חסיד, עמוד מח), כי "בבעלזא נהרה הרבה בכבוד שיירי מצוה, והקפידו שלא לזלזל בשיירי מצוה, כמו בנשאר מנוי סוכה או האתרוג וכדומה". לאור כך היה כ"ק מרן זי"ע לשרוף את העצמות של הזרוע שבקערה, בגלל שהם שיירי מצוה, כמו כן הורה כ"ק מרן זי"ע לשרוף את קליפת הביצה מהקערה, וכן כל מה שנותר מהקרקע, או שנפל על הקרקע, היה מרן מורה לשרוף משום שיירי מצוה (כיתו נאווה קודש, חודש ניסן, חלק ב, עמוד תקמג, בשם המשב"ק הרה"ח ר' יצחק לנדאו ז"ל).

בשפתי צדיקים המשך מעמוד ה'

ממדינה אחרת, אבל כשאומר שנושא זאת בבחינת מתנה למלך או אין פוצה פה ומצפצף, ושומרי המלך עומדין למרחוק. הנמשל, כשאנו עושין איזה מצוה, אזי מכל צד מקיפין אותנו המקטרגים ואין המצוה נעשית כתיקונה, אבל כשאנו אומרים לשם יחוד וכו', שהמצוה הזאת הולכת כיון אל המלך, אזי מסטינים בזאת טענת המקטרגים והבן.

(דרשות מהר"א (דרוש אחרון של פסח) מאת הגה"צ רבי נחום אהרן רוקח זצ"ל ממאנארוב)

שמעובדא זו נמשך המנהג לעשות הכנה בדגים קודם בישולם.

מדברי תורתנו

אמר אדמו"ר זקני [-כ"ק מרן מהר"ר זי"ע] זצ"ל מבעלזא הטעם בשם ה'תניא', למה אנו אומרים בכל מצוה ומצוה 'לשם יחוד קודשא' וכו', על דרך משל, כשמוליכין סחורה ממקום למקום, אזי שומרי מלך חוקרין ודורשין היטב איזה סחורה הוא נושא, אם מאותה מדינה או

התניא זי"ע, הוא הלך ועשה סימן על החתיכה שהכין הרה"ק מלובלין, והנה בליל ש"ק ראה הבעל התניא שאותו החתיכה שהכין לו הרה"ק מלובלין, הביאו לפני מי שישב ממש סמוך להרה"ק מלובלין, אמנם כשהתחיל הלה לטעום מן הדג מיד הרגיש לא טוב והויזו הצלחת שלו להרה"ק מלובלין, וכך הגיע אליו מה שהכין לו מערש"ק, כשראה זאת בעל התניא אמר על הרה"ק מלובלין שבודאי יהי' אברך זה 'א קארפן קאפ', ואמר כ"ק מרן מהר"ר זי"ע

רביה"ק מבעלזא המשך מעמוד ב'

הנהיגת ממנה ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח, וכל עיקר תיקון הגוף הוא לתקן הנשמה, אך אלמלא הא לא נתקיימה הא, וצריכין לתקן שניהם. ולכן התנאים הראשונים אחר אכילתן - ששלחנם היה מכפר כמזבח החיצון, הביאו על שלחנם מוגמר - אבקת רוכלין על מחבת אש, להראות כי כל עיקר תיקון הגוף הוא לבוא לתכלית לתקן הנשמה, וממילא אם כל כוונתו בתיקון הגוף לתקן הנשמה, גם זה מיקרי עבודה.

וזהו פירוש הפסוק, מאשר שמינה לחמו, כמו שפירש"י ז"ל כנ"ל, וזהו תיקון הגוף, על זה אמר התרגום יונתן, ארעה מרבית בושמין ועיקרי סמנין, שהוא לתקן הנשמה שנהנית מהריח לבד, שיהיה תיקון לגוף ונשמה, ושמנ"ה אותיות 'נשמה'.

הפסוק (יחזקאל מא, כב) זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן, ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על אדם עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו, כי אכילה על פי התורה מכפר עליו כקרבו, ולכן איפסק הילכתא (א"ח סי' קס"ז סעיף ה) מצוה להביא על כל שלחן מלח קודם שיביצע וכו' ונאמר (ויקרא ב' י) על כל קרבנך תקריב מלח.

והנה, איתא במדרש תדשא (אות י"א) מזבח הזהב נמשל בנפש של אדם, מזבח הנחשת בגופו של אדם. כלומר, שמזבח החיצון מרמז על תיקון הגוף, שהקריבו עליו חטאות ואשמות ושלמים שהכנהים והבעלים אוכלים מהם, ומזבח הפנימי מרמז על תיקון הנפש שהיו מקריבין עליו קטורת, כמו שאמרו רז"ל בברכות (מ"ג ע"ב) איזהו דבר שהנשמה

כ"ק מרן מהר"ר זי"ע

מאשר שמינה לחמו והוא יתן מעדני מלך (מט, כ). פירש"י ז"ל, מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמו, שיהיו זיתים מרובים בחלקו והוא מושך שמן כמעין וכו'. ובתרגום יונתן איתא, טובי דאשר מן שמנין הינון פירוי ארעה בושמין מרבית בושמין ועיקרי סמנין. וצריכים להבין, מה שייך לכאן בשמים.

והענין הוא, דהנה איתא במס' ברכות (מ"ב ע"ב) והוא אומר על המוגמר, וברש"י - אותו שברך על היין הוא מברך על המוגמר, שהיו רגילין להביא לפניהם אחר אכילה אבקת רוכלין במחנות לריח טוב, ומברכים עליו בורא עצי בשמים. והנה, גם זה צריך טעמא למה היו נוהגין להריח בשמים אחר אכילה. וי"ל דהנה דרשו חז"ל (חגיגה כ"ז ע"א) על

פרה ע'טה אהרן

רשימות דיבורים (יד)

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לאנדאן יצ"ו

שביבי נוגה וזכרונות מה ששמענו ולקטנו מפי אחרים מפי הגה"צ רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל

משב"ק בבית מרן קוה"ק זי"ע

א. רא"מ ז"ל אמר לאברך שנעשה מורה הוראה, איתא בגמ' דכתובות (ק) דרבינו הקדוש אמר לרבן גמליאל בנו, נהוג נשיאתך ברמים. ואמר הכוונה האלשיך ק' מברא ד'רם', פירושו גדול ונשגב מופרש ומובדל, וע"ז אומרים הגוים, רם על כל גוים ד', דכביכול השי"ת הוא רם ונישא, ואינו משגיח על התחתונים ח"ו, אמנם בני" אומרים המגביהי לשבת, לשון גבוה רומז ענין סוכה שהוא גבוה דהיינו גדל והולך ממטה למעלה, דהגם השי"ת הוא גבוה מעל גבוה, עכ"ז המשפילי לראות בשמים ובארץ, וע"כ נהוג נשיאתך ברמים שידע שהוא לא גדל והלך למדריגתו, אלא כמו שמושיבים תינוק על גבי ארון גבוה והוא סופק בידי, אבל אין זה גדולתו, אלא שהושיבו אותו שמה, וכן תדע שאין זה גדולתך אלא נהוג נשיאתך ברמים, שהושיבו אותך משמים במקום גבוה, ואל תתגאה במשמרתך.

ב. בבעלזא הקפידו שלא לומר 'לעצטע' אף פעם, אפילו בשבע ברכות לא אמרו די לעצטע שבע ברכות, רק אמרו די אינטערשטע.

ג. מרן זי"ע אמר ע"פ דאיתא בנועם אלימלך פר' נח דבכל דור יש איזה ענין לתקן ובודרו זה הי' ענין ציצית, והוסיף מרן זי"ע דגם בדורינו הענין לתקן הוא ציצית, (זה דלא כמו שידוע שמרן אמר בדרישות שונות שבדור הזה הוא הענין לתקן ענין חינוך הבנים או ענין סהרה), וביאר רא"מ ז"ל, שציצית מרמז לייחד להשי"ת כל הד' קצוות, וזה מרמז על דור זה של עיקבתא דמשיחא דהיינו הכנף, ולהעלותו לד'.

ד. אצל רבוה"ק מבעלזא נהגו שלא אומרים תחנון בימי היא"צ משום דהילולא דצדיק הוא בחינת יו"ט והוא עת רצון, ומי"מ חיפשו לעשות

לביטו אמר מרן: האמת היא שאני לא הייתי מקדש הלבנה כעת, אך מכיון שיהודי אמר לי א גוטן חודש הייתי מוכרח כבר לקדשה, ע"כ. ומלפני כמה ימים שמעתי ממקור מהימן שפע"א בליל ח' טבת בימים שבבעלזא אין מקדשין בו את הלבנה, עבר אחד לפני מרן ז"ל ואמר שיש לבנה יפה בחוץ, ומרן ז"ל נדודע והתבטא בלשו"ק: מ' דארף נזהר זיין אויפ'ן דיבור, ובפשטות הכוונה שכיון שכבר אמר הו"ל כעין ולזול בהלבנה אם לא יקדש, ואמנם א"א לקדש כיון שהמנהג שאין מקדשים, והדברים נוראים.

י. שאלתי האם זה נכון שבכל תקופת שהותו בפעסט לא קידש מרן ז"ל הלבנה (דהיינו מסיון תש"ג עד טבת תש"ד), ואמר רא"מ שהוא שמע מהמקורבים שבכל שנות המלחמה לא קידש מרן ז"ל הלבנה. וציין רא"מ ע"ז ע"פ מה דאיתא בפוסקים שצריך לעשותו כשהוא מבושם ובשמחה,

(הוסיף רא"מ דאחרים ה' מהרהרין ועושין קידו"ל בשנות המלחמה, אף לפני ז' שלמים, ע"פ המבאר בבאר היטב (סימן תרב סק"ד) בשם אור חדש, מעשה באחד שפגעו בו אנסים בלילה ורצו להרגו, וביקש שיניחו לו לעשות מצוה אחת קודם מותו, והלבנה היתה בחידושה וקדשה בכוונה גדולה ונעשה לו נס, כשדילג ג' פעמים כמנהג ונשאו הרוח וניצול מהם, גם שמעתי שמי שיקדש הלבנה, מיום שקדשה שוב לא ידאג שימות באותו חודש, עכ"ד. וכתב הכף החיים (סימן תכו ס"ק יב) היינו שלא ימות מיתה משונה).

ובכתבי הרב מבילגורייא זצ"ל כותב, דבתקופת היות מרן מהרי"ד זי"ע במונקאטש שאל פעם הגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אב"ד קאשוי את מרן מהרי"ד איזה שאלה באיזה ענין הכלל, ולא שמע תשובה מבוררת, ורבי שאול דחק לקבל תשובה מבוררת, נענה אליו מרן מהרי"ד ז"ל בלשו"ק: מה אעשה כי מבראשית המלחמה זעה איך גישט די לבנה בסהרתה, דהיינו שהוא זמן של הסתר גדול רח"ל וא"א לו להשיב תשובות מבוררות, ומוסיף הגה"צ מבילגורייא: ולפלא, שבאותה תקופה כאשר היו אומרים לכ"ק א"א ז"ל שישנה לבנה יפה ע"מ לקדש אותה, הי' משיב דאיתא בגמ' הוראה לבנה בחידושה מברך וכו', הלא אמרו הוראה דוקא. ומי יעמוד בסוד קדושים, וזיע"א.

סיום ביום הזה, אך לא משום הסיום לא אמרו תחנון, שהרי ביום שעשו סיום אמרו תחנון, [הוסיף שכבר יצא מכשול מזה שחושבים שאין אומרים תחנון ביום שעושין סיום].

ה. מרן זי"ע נהג רק בירושלים לומר בתפילת מעריב שיר למעלות אשא עיני לפני עלינו, אך כשהי' בתל אביב לא אמר מזמור זה, ובחוה"מ סוכות כשהי' בירושלים לא אמר שום מזמור לא אשא עיני ולא שמחתי.

ו. מרן זי"ע הי' לומד עם תפילין דר"ת וכן הי' מורה לכל אלו שהתחילו להניח תפילין דר"ת, אך לא ראינו אומר פרשת המן או שאר פרשיות התשובה והיראה.

ז. מרן זי"ע הי' אומר 'מה טובו' אחר עטיפת הטלית ולפני הנחת תפילין.

ח. אחר קידוש הניח מרן הכוס על השלחן והתיישב ואח"כ שתה.

ט. מרן זי"ע אמר לרא"מ שקידוש לבנה אפשר לעשות מז' שלמים ואין צריך לאחרו עד מוצאי שב"ק, ואמר רא"מ שזכור לו רק פע"א שמרן זי"ע יעשה קידו"ל במוצש"ק.

ויש להוסיף ע"ז שבס' בקודש פנימה מביא המשב"ק הה"ח ר' יצחק לאנדא ז"ל בשם המשב"ק הה"ח ר' זלמן הופמן ז"ל שגם בתקופתו לא קידש מרן זי"ע הלבנה במוצש"ק, מלבד פעם אחת, ומעשה שהי' כך הי' שבכל שבוע אחר הבדלה הי' עוברים בסך לומר א גוטע וואך, פע"א עבר יהודי שכלל הנראה קידש אז את הלבנה ואמר א גוטע וואך א גוטן חודש, כשסיימו הקהל לעבור, ביקש מרן זי"ע מיד לקדש הלבנה, ויצא לחוץ וקידש הלבנה, לאחמ"כ כשחזר ונכנס

נדבת

הרה"ח ר' מרדכי יהודא לנגויער הי"ו

בני ברק

לרגל היבנס בנו הבה"ח דוד מתתיהו הי"ו

לעול התורה והמצוות

יה"ד שיעלה מעלה מעלה על במתי התורה היראה והחסידות וירוה ממנו ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה

שמחת הבר מצוה תתקיים ביום ג' הבעל"ט באולמי מרום ב"ב

נדבת

הרה"ח ר' אברהם

אליעזר האפמאן הי"ו

לונדון

לרגל היבנס בנו הבה"ח יהודה הי"ו לעול התורה והמצוות

יה"ד שיעלה מעלה מעלה על במתי התורה היראה והחסידות, וירוה ממנו ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה

נדבת

הרה"ג ר' יהושע גרינפעלד שליט"א

בני ברק

לרגל אירוסים בנו

החתן המו"מ בתו"ש שלמה נ"ו עב"ג הכלה תחי'

יתברך ממעון הברכות בכל מילי דמיטב, וירוה מהם ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה ויהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

נדבת

הר"ר משה מאנן הי"ו

ירושלים

לרגל שמחת הולדת הבן נ'י

יה"ד שיזכה לנגלה לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת

הרה"ח ר' צבי הערשטיק הי"ו

ירושלים

לרגל אירוסים בתו הכלה תחי'

עב"ג החתן נ"ו

יתברך ממעון הברכות בכל מילי דמיטב, וירוה מהם ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה ויהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

נדבת

הר"ר שלו' בר"ש בראנדער הי"ו

בני ברק

לרגל שמחת הולדת הבת תחי'

יה"ד שיזכה לנגלה לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנה ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת

הר"ר יוסף אביגדור מילך הי"ו

בני ברק

לרגל שמחת הולדת הבת תחי'

יה"ד שיזכה לנגלה לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנה ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא